

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՆՏԵՍԸ ԵՒ ԲՆԸ

ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Ժ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 16.

1852

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 15.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Տղայն, իր յատկութիւնները, իր պակասութիւնները, անոնց ձայր :

ՄԵՆՔ ըսինք, ճշտել, իրել, պար-
գաղենել, զօրացնել, ու բարեկերել բոլոր
բնական, մասնաւորական, բարոյական ու հրե-
նական կարողութիւնները, որոնք պարտաւորեալ են
կային բնականաւր ու յարգելի են կազմել : Եւս
է դաստիարակութեան պաշտօնը :

Եւս ուրեմն դաստիարակութեան
անձնաւոր ենթակայն է նոյն ինքն Տը-
ղայն :

Հարկաւոր է լաւ մը քննել ու մօ-

տանց տեսնել թէ ինչ մեծութիւն կայ
'ի նմա, ու ինչ ճար և թէ ինչպիսի
ազնուական բնութեան ու ինչպիսի
գերագոյն կարողութեան պատճառաւ
խորին և միանգամայն գորովական նա-
խահողութիւն մեզմէ կը պահանջէ հան-
դերձ կրօնական մեծարանոյց ամէն տեսակ
ինքնամօքը :

Թէ որ այս գիրքս անոնց ձեռքն ին-
կնայ զորոնք ես բազմ ունեցեր եմ
դաստիարակելու, պիտի նոր չգայ իրենց
այս իմ լեզուս : Իրաւ իրենց դաստիա-

րակուլթեան օրերը՝ շատ աւելի իրենց վրայ ունեցած գորովանայ քան թէ մեծարանաց վրայ հետերնին կը խօսէի, սակայն չէի քաշուեր երբեմն նաև իրենց հոգւոյն վրայ ունեցած իմ փափուկ պարտքերս ալ իրենց յայտնելու . ախորժելի էր ինձի իրենց բացատրել այն մեծարանաց գաղտնիքը՝ որով որ իրենց բարեպաշտ դաստիարակները զիրենք կը թելը պարտք մը կը սեպէին : Եւ տղաքները շատ լաւ կ'ըմբռնէին իմ այս դասերս , ու ասիկայ այնպիսի հատուցում մըն է՝ որ որչափ ինձի քաղցր է հատուցանել , այնչափ ալ իրենց փառք է ընդունելը . միշտ իրենք զիրենք արժանաւոր ցուցուցած են մեծարանաց դպրատանը մէջ կը թուելու :

Բայց նայինք մէյմը ինչ բան է տղայ ըսածդ , որ արժանի համարուի կրօնական մեծարանաց :

Ի՞նչ բան է տղայն . — է նոյն ինքն մարդն հանդերձ իր ապագայովն՝ իր կենաց առջի տարիներուն մէջ ամփոփուած : Ի՞նչ է տղայն . — է նոյն ինքն ընտանեաց ու ընկերութեան յոյսը . մարդկային սերունդը՝ որ կը վերածնանի . հայրենիքն՝ որ մշտնջենաւոր կ'ըլլայ , ու իբր թէ մարդկութեան նորոգութիւնը իր ծաղկին ատենը :

Ի՞նչ է տղայն . — սիրելի արարած մըն է , որուն անտխեղծութիւնը , բնական պարզութիւնը , անկասկած սրտով լսողութիւնը մարդուն սիրտը կը յափշտակեն , ու վրան գեղեցիկ գուշակութիւններ ընել կու տան . Եւստուծոյ օրհնութիւնն է ու երկնից աւանդը . անմեղ հոգի մը՝ որուն անոյշ քունը ազատ է դեռ կրից խուովութիւններէն , ու սրբտին ուղղութիւնը անայլալակ՝ աշխարհիս հրապուրիչ խաբէութիւններէն ու սուտումուտ յոյսերէն :

Ի՞նչ է տղայն . — պարզ ու մաքուր սիրտ մը , որուն որ վստահութեամբ դիմացը կ'ելլէ կրօնը . վասն զի այն սիրտը չունի դեռ կրօնի դէմ պաշտպանելու ծածուկ շահեր , անոր համար յօժարութեամբ անոր մայրենի ձայնէն սիրտը կը շարժի :

Սարգկային կենաց առաջին հասակն է , որուն տեսութիւնը այնչափ քաղցր է , մշակելը ախորժելի , վարժեցընելը շատ անգամ զուարճալի , շատ դիւրին ամենէն սուրբ պարտքերը կատարելու յարմարցնելը , ու միշտ օգտակար զինքը լաւ քննելը : Եւ լաւ կ'իմանամ թէ մանկութիւնը ինչու այնչափ սիրելի եղաւ Եւստարանին Եւստուծոյ : Եւստայն ինչ 'ի նմա անմեղութիւն մը ու շնորհք մը կը շնչէ : Կենաց այս առաջին հասակին վրայ բան մը կայ՝ որ կարծես դեռ նոր երկնքէն իջեր է , Եւստուծոյ ձեռքէն ամենայն տեսակ օրհնութիւնները կ'ընդունի . և աս աշխարհիս մէջը անմեղութեան ու առաքինութեան ամենաքաղցր շնորհալից վայելչութիւնը մեզի կը ներկայացնէ :

Բայց կրնայ ըլլալ որ ոմանք ըսեն ինձի , թէ ինչպէս որ կը տեսնուի քեզի շատ անոյշ կու գայ՝ այն օրհնեալ տղոց վրայ խօսիլը՝ որ նոյն իսկ անմեղութիւն , անսացողութիւն ու իմաստութիւն են , զորոնք բնութիւնն ու շնորհքը կարծես թէ իրարմէ աւելի ջանալով զարգարեր են , ու իբր թէ ուրիշ բանի համար չեն ծնած բայց եթէ երկնից սէրը ու աշխարհիս զուարճութիւնը ըլլալու համար :

Բայց չէ . հոս իմ խօսքս ընդհանուր ամէն տղոց վրան ալ է , ինչ որ կ'ուզեն ըլլան . ես այս հասակը ընդհանուր մտածութիւն կ'առնում , ու կ'ըսեմ որ տղայութիւնը այնպիսի շնորհք մը , այնպիսի յարգ մը ու այնպիսի ազնուութիւն մը ունի որ միայն իրեն սեպհական է . իր երկնային ծագումը չեմ գիտեր ինչ երջանկութիւն մը կ'ազդէ , որ սովորաբար ուրիշ մարդկանց վրայ չերենար . տղուն վրայ բան մը թուումս բան մը նուաստացած չէ ինչպէս որ ես զինքը կ'երևակայեմ : Եւ երբեք անդրադարձութեամբ անարժան գործ մը ըրած է . ճարտար սուտ մը դեռ զրուցած չէ , և ոչ դեռ գիտութեամբ անարդէր և կամ ատեր է զառաքինութիւնը . հապա արդարութիւնը , բնական արդարութիւնը ու անկեղծութիւնը բոլոր

վին կենդանի են իրեն սրտին մէջ : Ի՞նչ
բաւ սկզբնական մեղաց արատին հետ
կը կրէ իր վրան առ չարն հակամիտու-
թիւնը , որ մեր ապականեալ բնութեա-
նը տխուր կնիքն է , բայց ասիկայ իրեն
հոգւոյն խորերը թաղուած սերմ մըն
է՝ որ դեռ զարգացած չէ :

Տղայութեան առաջին հասակին
պակասութիւնները՝ ուրիշներէն աւելի
կը ճանչնամ , ու ինչպէս որ վերջէն ալ
պիտի տեսնուի , ամենեւին փոյթ մը
կամ հարկ մը չունիմ զանոնք պատրուա-
կելու : Երկար տարիները որ տը-
ղայոց հոգովը անցուցեր եմ , կենացս ա-
մենէն քաղցր միանգամայն աշխատալի
տարիները եղած են , և թէ որ մազերս
ժամանակէն առաջ ճերմկեցան՝ պատ-
ճառը տղոց հոգն է : Եւ ասն զի ո՞վ է որ
տղոցն հոգն ունենայ ու չիմանայ թէ
վրանին ինչ բաներ կան որ պէտք է
դաստիարակութեամբ բարեկարգել և
ուղղել : Եւստի համարձակ կը զրուցեմ ,
որ աս հասակին մէջ երբեմն նաև գե-
ղեցիկ բնաւորութեանց հետ կը գրտ-
նուին անպիտան բնութեան ազդմունք-
ներ ալ , յամառութիւն , դիւրապրգիւ
բարք , նախանձոտութիւն , ստասացու-
թիւն , ինչուան նաև ապերախտութիւն :
Եւ հասակին մէջ գլխաւորապէս ան-
ճնասիրութիւնը՝ թէպէտ և առանց
անդրադարձութեան , կ'երևայ ախտա-
կիր , յամառ և բուռն . տղայոց ինքնա-
սիրութեան պէս խորունկ ինքնասիրու-
թիւն տեսած չեմ :

Թէ որ իրենց առջի տարիները մեղ-
կութեան մէջ անցուցած ըլլան , ինչ
ծածուկ դժկամակութեամբ կը մերժեն
այն ճշմարտութիւնները՝ որ զիրենք կը
վիրաւորէ , ինչ ախորժանօք գէշ ու
ծուռ բանը կը սորվին՝ որ իրենց հա-
ճոյ է :

Եսիկայ հետաքրքիր հասակ մըն է ,
անհաստատ , անհանդարտ , զուարճու-
թեանց սիրող ու թշնամի նեղութեան .
հասակ մըն է՝ որ վտանգաւոր ջանքով
մը աշուրները կենաց վրայ կը տնկէ ,
որպէս զի կարենայ անոր ամենայն վայել-
չութիւնները տեսնել . հասակ մը՝ որ իր

անյագ հայեցումաճքը անհանգիստ կեր-
պով մը աշխարհիս զուարճալի տեսա-
րանացը վրայ կը պտըտցընէ , որպէս զի
անոր խաբէսլատիր գեղեցկութիւննե-
րը տեսնէ . մէկ խօսքով , հասակ մը՝
ուր որ նոյն իսկ իրեն այն մատաղ սիրտն
ալ կ'արթննայ , ու այս առաջին ան-
գամ՝ իր չորս կողմի եղած բաներուն
բացուելով , մեծ եռանդեամբ իրենցան-
կութեանցը սնունդ կը փնտռէ ու կ'ա-
ճապարէ այն ունայն բերկրութեանց
համը առնելու , որոնք թերևս քիչ ա-
տենէն իրեն անմեղութիւնը պիտի խամ-
րեցընեն :

Ինչոր աս բաներս կը խոստովանիմ .
և ինչո՞ւ պիտի ծածկեմ : Եւ իսկ այս
առջի հասակին անփորձ խակութիւնը ,
տկարութիւնը , անհամար վտանգները ,
ու քան զամէն բան առաւել՝ պակասու-
թիւններն են որ մասնաւոր կերպով մը
իմ սիրտս կը յափշտակեն , իմ սիրոյս
հսկողութիւն մը կու տան , ու նոյն իսկ
անտարբեր սրտէ մըն ալ հայրական հոգ
մը ու խնամք կը պահանջեն :

Եւստի , նորէն կը կրկնեմ , տղայ ը-
սածք թէթեւ կ'ըլլայ , անմտադիր յան-
ճնապաստան , բուռն ու անդադու խ .
ասիկայ վատնելու , սաստկութեան ու
հաճոյից հասակն է . հասակ ամենայն
պատրանաց՝ ուսկից բոլոր այս տարիքին
մոլորութիւնները , և դաստիարակու-
թեան ծանր հոգերը կը կախուին : Եւ
վերայ այսր ամենայնի , Ֆենելոնի ը-
սածին պէս , Այս հասակն է մայն որ հարգ-
ութեան ամենայն կարողութիւնն ունի իր վրայ
ինչպէս շարժելու համար : Եւ ալ կը հար-
ցընեմ թէ քան զմատաղ տղայ մը որ ա-
մէն ջանք կ'ընէ ինքզինքը բաւագոյն ընել-
լու՝ մարդու սիրտը կապող ու միանգու-
մայն մեծարանաց արժանի բան կրնայ
ըլլալ : Եւ ապաքէն տղայութեան փա-
ռաւոր և գութ շարժող արտօնութիւն-
ներէն մէկն է ասիկայ :

Հասուն հասակը ու մանաւանդ ծե-
րութիւնը իրենց պակասութեանցը գէժ
զրեթէ ճար մը չունին , ու չեն կրնար
առանց մեծ դժուարութեան իրենց ա-
ռած կորութիւնը շտկել , և արմատա-

քի խելէ այն ախտը որ իրենց հետ մէկ տեղ ծերացեր գացեր է, ու սովորաբար իրենց ձեռքը ուրիշ բան չմնար բայց եթէ ունակութեամբ տկարացած ու ասպականած բնութիւն մը:

Իսկ տղաքը թէպէտեւ մարդկանց պէս իրենց համեմատ պահասութիւններն ունենան, բայց զոնէ դեռ չունին արած պահասութիւններ՝ որ ժամանակին առաջ երթալովը, ունակութեան ազդեցութեամբը ու աղէտալի բռնութեամբ այնպիսի բնութեան՝ որ լիովին զարգացած է ի չարն, իրաւամբք ախտից անուն առնուն:

Տղուն վրայ ամէն բան դեռ կակուղ դեռ նոր է, դեռաբողբոջ տունկ մըն է, որ դիւրին է շտկելն ու դէպ ի երկինք բարձրացնելը. ամենեւին մաշած, ամենեւին հնցած բան մը չես գտներ այս մատղաշ ու վառվռուն հասակին վրայ:

Եւս է ահա պատճառը՝ որ իր այս չափ պակսութեանց մէջ ալ այնչափ ախորժելի է մարդուս տղու մը բանավարութեան ու առաքինութեան բացուելը տեսնելը: — Ընչան ի մէջ էջոյ կ'ըսէ սուրբ Վիրբը: — Իրեն ինքզինքը շտկելու համար ըրած առաջին ջանքերուն պէս սիրտ շարժող բան չկրնար ըլլալ: Ինչպէս հարկաւոր է այս ատենս իրեն սիրտ տալ ու իրեն ձեռք տալ. ինչպիսի սիրով պէտք է իրեն հասկըցնել ու միտքը պառկեցնել որ այդ իրեն ըրած արիութեանը համար ըստուծոյ փառք կու տանք, կ'ուրախանանք: Եւ պէտք է զիտնալ, որ ոչ երբէք չափազանց է այն սիրայորդոր քաջալերութիւնները որ կը տրուի այնպիսի տղուն, որ կ'աշխատի իր թիւրյօժարութիւններուն յաղթել՝ իր վրայ տիրել, կը զգայ իր սխալմունքները, ինքզինքը անոնց համար կը յանդիմանէ, անկեղծաբար կը խոստովանի իր պակասութիւնները, զինքը յանդիմանողները կը սիրէ, ու տղայական հասակէն ինքզինքը կատարելագործելու մեծ գործը կը սկսի կատարել:

Աստի պէտք է լաւ արթուն կենալ աս կողմանէ, վասն զի շատ անգամ մարդիկ կը խաբուին. այն շատ անգամ

առանց պատճառի առջի հասակին պակսութիւններէն կը վախնան: Եւորտութորտ կեղեկին տակը երբեմն դալարի ու հիւթեղ բուն մը կը գտնուի՝ որ քաղցրահամ պտուղներ կը հասցնէ. ինչպէս նաեւ երբեմն ալ սիրուն ու յղկած մակերեւոյթ մը՝ ապականութեան թըշուառ սկզբունքներ խարդախութեամբ կը պատէ: Եւ ասնաւոր կերպով պէտք է շատ վստահիլ կայտառ ըսուած տղոց վրայ: Եւսով չեմ ուզեր ըսել թէ այնպիսիներուն դէմ նախապաշարմունք մը պէտք է ունենալ, հապա այնպիսեաց վրայ պէտք է լսու ուշադրութիւն ըլլայ. վասն զի քիչ անգամ կ'ըլլայ որ ինչ որ կը յուսացնեն այնպէս ելլեն:

Եւոր ներհակ, տղայ մը թէպէտ և առ արտաքս թեթեւ ու զթոսասէր ալ երեւնայ, սակայն շատ անգամ կրնայ զգօն, ուշիմ ու առաքինասէր ըլլալ: Երբեմն այնպիսի տղոց հանդիպեր եմ որ իրենց հասակին անհանդարտութեանը տակ շատ առաջ գացած խելք մը ծածկուած էր, և ունէին մէկ պարզ միտք մը, ու նոյն իսկ իրենց փոփոխական զգածմանցը մէջ հաստատուն և անփոփոխ բնաւորութեան նկարագիր մը, ու կը խոստովանիմ որ այսպիսի տղաքներն ինձի աւելի փափաքելի էին, և պէտք էր որ արթուն կենայի վրաս՝ որ չըլլայ թէ անոնց վրայ առաւելութիւն մը ցուցնեմ:

Աստի ամենեւին դժուարութիւն մը չեմ հաներ տղայ ճաննալու. նոյն իսկ այն տղայն որ ծնանելուն ատենը երկնքէն աղէկ բնաւորութեան ձիրքերն ալ ընդունած ըլլայ, թեթեւ ու փոփոխական արարած մըն է, որ իր բնական անհաստատութեանը ուժովը փափաքէ փափաք կը թափառի, կարծես թէ չկայ մէկ բան մը որ զինքը կարենայ հաստատուն պահել, իր խելքը չկրնար բանի մը վրայ զբաղեցնել, ոչ որոշմունք մը ընել, և ոչ ծանրութեամբ բանի մը ետեւէ ըլլալ. ամէն բանի մէջ աւելի փուճ ախորժակներուն ու ցնորից ետեւէն կ'երթայ, չունի հաստատուն բան մը բաց ի մշտնջենաւոր փոփոխու-

թե՛նէ : Երբէն ինձի բարեպաշտ դաս-
տիարակը իրենց կողմանէ ըսելու , թէ
դաստիարակութեան գործքն ու փառ-
քը աս թեթևութեանը յաղթել ու
զանհաստատութիւնը հաստատուն ը-
նեն է . նոյնպէս մանկութեանն ալ այս
է գործքն ու փառքը :

Երբէնց այս յաղթանակին ես ալ հան-
դիսատես եղած , ու անոր ուրախու-
թիւնն ալ վայելած եմ . տեսեր եմ
տասուերկու տարուընէ վար տղաքներ ,
հնազանդ լուութեան ժամերուն , ու-
շաղիւր իրենց ուսման ու առաքինու-
թեան դասերուն , աշխատութեան փու-
թաջան , անխոնջ նախանձաւոր բարոյն
նմանողութեան , ու մտադիր իրենց
աղօթիցը . ու ես ինձի կ'ըսէի . Ո՛հ ,
ինչ անարատ ուրախութիւն , ինչ մեծ
պատիւ է անոնց՝ որ այս տղաքը դաս-
տիարակեր են , որ ասանկ մատաղ
հասակի մէջ կրցեր են կազմել այս-
պիսի հասուն միտք , այսպիսի հաստա-
տուն սիրտ , ու այսպիսի ծանրաբարոյ
հոգի : Եւ ո՞վ կրնայ այսպիսի արի ու
սիրելի տղաքը չսիրել . ինչ մեծ բաղդ է
որ մարդ կարենայ իր սէրն ու խնամ-
քը ծախել զասոնք բարեկարգելու .
ինչպէս կրնայ մէկը այսպիսի ազնուա-
կան , անարատ , առատամիտ ու հլու
տղոց վրայ չգարմանալ :

Երբէն ընթերցողք՝ իմաս հասակին
վրայ ունեցած զգացմանցս . բայց պէտք
է խոստովանիմ , որ ամենայն կերպով
մեծ կը համարիմ համազել տղոց դաս-
տիարակները , որ նոյն իսկ տղուն բնա-
կան պակսութիւնները , նաեւ այն պակ-
սութիւնները որ աւելի կը վախցնեն ,
պիտի աւելի վառեն իրենց փոյթն ու
սէրը , կը յաւելում եւս թէ զիրենք պի-
տի շարժեն առ մեծարանս տղայութե :

Սող լաւ քննեն եւ կը տեսնեն , որ
վառվառն ու անհանդարտ տղայն իր
այս ամենայն պակսութիւններուն մէջը
ունի ճշմարտութիւն մը , անկեղծու-
թիւն մը , բնականութիւն մը , որուն
յարգը անհամեմատ է , ու արժանի է
ամենայն մեծարանաց : Բայց մեղք ,
քանի որ մեր հասակը առաջ կ'երթայ

մեր բարի յատկութիւններն ալ նրբու-
թիւններ կ'առնեն , որ զանոնք կ'այլա-
լեն . տղայն բնութեամբ անխարդախ է
ու անկեղծ , դեռ յարմարեցած շին-
ծութան մը չունի , իրաւ է որ երբեմն
առանց զինքը բռնելու մը կ'երեւայ , ու
անոր համար գանգատ կ'ըլլայ : Բայց
ես կէս մը միայն կը գանգատէի , վասն
զի միանգամայն կը տեսնէի գրեթէ
միշտ որ արուեստակեալ զգուշութիւն ,
նախանձ չունի . թէպէտ եւ բնական
ինքնասիրութիւն ունի , բայց իր վրայ
անհանդարտութեամբ ու խորաման-
կութեամբ չմտածեր , եւ ոչ շահասէր
նախապաշարմամբ :

Տղայն պարզամիտ ու համարձակ , եւ
իր ընթացքին մէջ ազատ ըլլալով՝ չա-
նար արուեստով ինքզինքը ձեւակերպե-
լու , ու այն պատուական վայրկեանները
որ երբեմն կը սիրէ քովդ կենալ ուշա-
դրութեամբ քեզի մտիկ ընել , քու զար-
մանալդ կու գայ , ինչպէս որ ինձի հա-
զար անգամ պատահած է , տեսնելով
թէ ինչպիսի անոյշ ու մտերիմ ընտա-
նութեան մը արժանի է . ինչպէս քու
մշակութիւնդ խորը գացեր է այս նորա-
տունկ երկրին վրայ . ինչ դիւրութեամբ
իր սրտին ճամբան կը գտնուի , խորին
տպաւորութիւնները վրան շուտ մը քան
դակելու համար :

Եւ , ամենէն աւելի անմտադիր ,
ամենէն աւելի բուռն տղայն է ըսեմ , որ
յանկարծ կը ցուցնէ անոնց որ գիտեն
իրեն սիրելի ըլլալ՝ անկեղծութեան ու
ճշմարտասիրութեան ախորժ մը որ մար-
դուն սիրտը կը յափշտակէ . այնպիսի
տղայն յանկարծ սրտին մէջ , բաւական
է որ սիրտը շարժել գիտնաս , անուշու-
թիւն մը , անմեղութիւն մը , ուրախու-
թիւն մը ու հանդարտութիւն մը կը
զգայցնէ , որ մարդու աղիքները կը գո-
րովէ : Եւս մտածութեան վրայ կամօք
խօսքս կ'երկնցընեմ . իր բնաւորութիւ-
նը որչափ ալ խիստ ըլլայ ու իր կրքերը
որչափ որ ալ անզուսպ , երբոր տղայ մը
ցած ոգւոյ տէր չէ , երբոր վրան ան-
խարդախութիւն , արիութիւն , ճշմա-
րիտ զգացողութիւն ու կրօնից սէր մը

կը տեսնես՝ ամենեւին չյուսահատիս իրեն վրայ :

Ֆենելոն մէկ տղայ մը կը յիշէ որ քիչ մը ատեն իրեն ձեռքը յանձնուեր էր , ասիկայ իր պզտիկ հասակին մէջ երապամտութիւն մը , համարձակութիւն մը ու խօսելու յարմարութիւն մը կը ցուցնէր , միանգամայն ուժով բնաւորութիւն մը , որ խիստ ալ կրնար ըսուիլ , շատ ուժով կը բեր , բուն երեւակայութիւն , սաստիկ բնութիւն մը , ու հաստատուն խելք ալ դեռ չունէր ինք զինքը բռնելու . մէյմը որ կիրք ելէր՝ ինքի մէջ վրայ չէր դար , ու կարելի բան չէր իրաւունք չունենալը խելքը խօթել . պաղ արիւնով մը կը յամառէր , ու յանդիմանութիւնը կ'արհամարհէր :

Իհա այս պակասութիւններն իսկ էին որ Ֆենելոնի մեծ յոյս կու տային աս տղուն ապագային վրայ . « Իր պակասութիւնները , կ'ըսէր , իր խառնուածքէն ու տարիքէն առաջ կու գան : Եւ շատ հաւանական է որ լաւ դաստիարակութիւնն ու քիչ մը աւելի հասուն խելքը՝ զանոնք ճշմարիտ դարձնէ : Իսիկայ գինի մը կը նմանի որուն տտիպ համը կը փոխուի , ուժ կ'ըլլայ : Իսիկայ շատ զօրաւոր բնաւորութիւն մըն է , ուրիշ բան պէտք չէ բայց եթէ քաղցրացընել : Հասակը որ զմիտքը կ'ուժովցնէ , օրինակը , կրթութիւնը ու իշխանութիւնը , աս տղայական բռնութիւնը կը չափաւորեն :

« Պէտք է զինքը քաղցր , համբերատար ու միօրինակ հաստատութեամբ մը՝ առաջ տանիլ : Խելքի ու զօրութե

1 Ֆենելոն տղայը կը սիրէր . 64 տարուան եղած ատենը յանձն առած էր Քամպրէ՝ իւր պալատին մէջ՝ աշխան մը ատեն Ըօնի գբսին տղայը դաստիարակել , ու միշտ վրանին գուրգուրալով մը կը խօսէր . « Չմոռնաւ ամենեւին , կը գրէ տանց հօրը , որ քու սիրուն զակընդորդ գեղեցիկ եղանակի մը մէջ ինձի յանձնեցիր . միշտ աս բանիս վրայ ուրախ պիտի ըլլամ » . Ուրիշ անգամ մը . « Ար խնդրեմ որ ինձի խրկես քու սիրուն աղաքներդ , որոնք այսուհետեւ իմն են . իրենք ինձի արգելք մը չեն ըլլար . ու Պ . Ալլէին ձեռքին տակը՝ մեծ հաճութեամբ ես իրենց առաջին դաստիարակը պիտի ըլլամ : Ինձի թող մատաղ տղաքները . իմ սրտիս ուրախութիւն են . կը ջանամ

նշաններ կան վրան , որ շատ բաներու յոյս կու տան . բաւական է որ մէկը զինքը կամաց կամաց չափի մէջ դնելու վարժեցընէ . աս տղան շատ լաւ յատկութիւններ պիտի ունենայ , » :

Այլ իրաւացնէ , աշխոյժ , զօրաւոր ու ձիրք ունեցող բնութիւնները ոչ երբէք ազատ են տեսակ տեսակ պակասութիւններէ , կը բերէ ու պատերազմներէ : Ո՛վ չգիտեր մէկ սուրբ Պօղոսի մը , սուրբ () զոստինոսի մը , սրբուհի Թեոփիլայի մը , սուրբ Հերոնիմոսի մը , սրբ Յրանչիսկոսի մը Վսաւերեան , և ուրիշ անթիւ նմաններուն իրենց բնութեանը դէմ բրած պատերազմներն ու յաղթութիւնները :

Ոչ երբէք մարդու մը մտքէն անցեր է առանց կրից ու առանց պակասութեան տղայքը դաստիարակել . կը համարձակիմ ըսելու որ այնպիսի տղայմէ աւելի գէշ տղաք չեն կրնար ըլլալ . և իրենց դաստիարակութե յաջողութիւնը շատ երկբայելի բան է : Իսպախիներուն վրայ այս գուշակութիւնը կ'ընէի ես ու կ'ըսէի սովորաբար թէ Աստուծոյ շարժ առ խաբէբայ ջրեր են , անոնցմէ առել շարժ առ խաբէբայ կո գան մեղի :

Հազար անգամ աւելի լաւ են աշխոյժ , բուն ու կրքոտ բնութիւնները : Իրաւ տարակոյս չկայ որ ասոնք զօրաւոր կառավարութիւն մը կը պահանջեն , բայց միանգամայն մեծամեծ գործեր ընելու համար ալ մեծամեծ միջոցներ կ'ընծայեն :

Իայց նայինք մէյմը թէ կիրք ըսելով ինչ կը հասկընան բարոյականի վարպետները : Ար հասկընան հողույն այն բուն թափը , այն մոլեգին շարժմունքները որ զինքը ի սէր և յատելութիւն կը մղեն : Ի՞նչ բանի նմանցուցեր են զասոնք . — աշխոյժ երիվարներու՝ որ զհօգին կը յափշտակեն ու կը գահավիժեն ի ծայրագոյն բարին կամ ի չարը , ի-

որ իրենց անոգուտ չըլլամ » , Ուրիշ անգամ՝ ալ իրենց մօրը կը գրէր . « Ըստ ուրախ եմ պղտէ խումբը հոս ըլլալուն վրայ . ես գիրենք շատ գորովով կը սիրեմ . իմ զուարճութիւնս են . ու ամենեւին ինձի արգելք մը չեն » :

րենց սանձը բռնող ձեռքը ուժով և կամ թող ըլլալուն համեմատ :

Եւոր համար թէ որ տղայք եռանդուն , բուռն ու կրակոտ որ ըլլան , թէ որ կենդանի երեւակայութիւն մը ունենան , ու երբեմն նաեւ հպարտ միտք մը , զայրացկոտ բնաւորութիւն մը , ու չափէ դուրս զգայականութիւն , ես ոչ երբեք ասոնց դաստիարակութեան վերայ վախ մը կ'ունենամ , այսպիսիները գոնէ առանց պակասութեան , առանց յանդիմանութեան , միանգամայն առանց ամենեւին մէկ առաքինութեան մը լիակած չեն մնար չափաւորութեան մէջ . ասոնց համար ուրիշ բան չեմ ուզեր , բայց եթէ կարող ձեռք մը որ սանձը բռնէ , ու ճարտարութեամբ իրենց զօրաւոր ու ազատական բնութիւնը ուղղէ :

Եւ ինչ տղաքները որ շատ նեղութիւն կու տային ինծի , սքանչելի սիրտ մը ունէին , բարձր միտք մը , ու ազնուական հոգի մը : Եւ իշտ անխարդախ էին , զգայուն ու անկեղծ , ընդհանրապէս աւելի երախտագէտներն և հլուները ասոնք էին . ասոնք աւելի յարմար էին հնազանդութեան , աշխատութեան , դպրութեան , ու իրենց վարժապետներն ալ մեծարող . միշտ աւելի պատրաստ լաւ բանին վրայ վառուելու , քան թէ փնասուն զայրանալու : Աւերջապէս երբոր իրենց շատ ձիրք ունեցող բնութիւնը՝ Եւտուծոյ շնորհքը ու առած դաստիարակութեամբը՝ կը յաղթանակէր իրենց պակասութեանցը ու հասակին տկարութեանցը , ու զգօնութեան ու առաքինութեան մէջ զիրենք կը հաստատէր , կ'ըլլային ասոնք իրաւընէ այն տղաքներն որ յոյս կուտան որ քսան տարուան եղած ատեննին ամենէն «իբեւի»¹ առնէն աշխատեալն ճարտիւններն ըլլան :

¹ Իրուտոյ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պետրոս Քոռնէյ :

ՆՈՒԱՒ ՎՐՈՆԷՅԼ 1606^{են} յունիսի 6^{են} Վաղղիոյ Ուռան քաղաքը միջակ աստիճանի ծնողաց զաւակ : Հօրը ջանքովը՝ պատիկուց Յիսուսեանց քովն սկսեալ երթալ . ու այն մատաղ հասակէն ալ իր ազնիւ բնաւորութեան ու փափուկ զգայմանցը ցոյցը տուաւ . վասն զի թէ պէտ ուսմանց կարգը լինցնէլէն ետեւ իր դաստիարակներէն բաժնուեցաւ , բայց միշտ ինչուան 'ի մահ Յիսուսեանց ընկերութեանը վրայ վերջի աստիճանի երախտագիտութիւն մը պահեց սրբալին մէջ : Վարդոյէն ելաւ չեւալ՝ հայրը ուզեց որ փաստաբանութեան գիտութիւնը սորվի . բայց որովհետեւ նոյն բանին ոչ ախորժակ և ոչ ալ մասնաւոր յաջողութիւն մը իր վրան կը տեսնէր Վրոնէյլ՝ ուստի իր բնածին յօժարութեանցը հետեւելով ինքզինքը բանաստեղծութեան տուաւ և մէկէն 'ի լոյս ընծայեց 1623^{են} Ելիզ կատակերգութիւնը , որուն մէջ իր հիանալի հանձարոյն աղօտ նշոյլը ցոլացնելով՝ ազգայնոց մեծ յոյս և ուրախութիւն տուաւ :

Եւ ատեններս էր որ Ելիզիէօ կարգի նալին պաշտպանութեամբը Վաղղիոյ մէջ թատերերգութիւնը շատ ծաղկեցաւ . վասն զի կամաց կամաց սկսան հնոց թատերերգութիւնները քննութեամբ կարգալ՝ աւելի լաւ կերպով կանոնները ըմբռնել և արդեամբք ալ հետեւել անոնց , բայց Կործադրութիւնը քիչ էր . Վրոնէյլ առջինը եղաւ որ իր օրինակովը աս օրինաց հարկաւորութիւնն ու յարգը ճանցընելով՝ ազգային թատերերգութեան մէջ շատ բարեկարգութիւններ մտուց , և լեզուին ալ պէտք եղած գեղեցկութիւնները տուաւ . և ասիկայ է Վրոնէյլին մեծ արդիւնքն ու պարծանքը :